

ARHEOLOŠKI ODJEL (PODODJEL ZA PRAPOVIJESNU ARHEOLOGIJU) 2002. - 2003. GODINA

2002. GODINA

IZLOŽBE

Pododjel za prapovijesnu arheologiju sudjelovao je s dvadesetak prapovijesnih predmeta (uglavnom keramičkih posuda) na izložbi "125 GODINA MUZEJA SLAVONIJE" što je povodom te obljetnice postavio Povijesni odjel Muzeja.

TERENSKA ISTRAŽIVANJA I ARHEOLOŠKI NADZOR

Na prapovijesnom i srednjovjekovnom nalazištu ČEPIN-OVČARA/TURSKO GROBLJE obavljena je šesta sezona arheološkog istraživanja. Trajala je od 16.8. do 14.9., pod vodstvom Jasne Šimić, a iskopavanje je financirano sredstvima Ministarstva za kulturu Republike Hrvatske.

Istraživan je dio prapovijesnog naselja sopotske kulture u prostoru sjeverozapadno od apsidalnog temelja (P SJ) i prostoriji 2 (P 2), te srednjovjekovno groblje u prostorijama 3 (P 3) i 4 (P 4). Završeno je istraživanje dviju sopotskih stambenih kuća (SJ 5 i SJ 6) otkrivenih prethodne godine, a djelomice je otkopana i velika stambena - zemunična jama s nalazima iz starijih stupnjeva sopotske kulture. Također je otkopana jedna duboka (pražnjenje je postalo nemoguće na dubini od 4,84 m) i uska jama, najvjerojatnije bunar.

Neolitički horizont dao je veliko obilje raznovrsnih nalaza. Na dvama uzorcima drvenog ugljena obavljena je analiza C₁₄ u Zavodu za eksperimentalnu fiziku Instituta Ruđer Bošković u Zagrebu.

U P 3 i P 4 otkriveno je 56 srednjovjekovnih grobova, uglavnom iz vremena 13. do 16. stoljeća, iako vjerojatno neki od razorenih grobova pripadaju i ranijem vremenu, odnosno bjelobrdskoj kulturi. Samo su četiri groba sadržavali priloge, a u jednome je pronađen srebrni denar Matije Korvina, kovan potkraj 15. st. Još jedan pronađeni novčić, denar Vladislava II. potječe s početka 16. st.

Tijekom godine obavljen je arheološki uvidaj i nadzor

nad nizom iskopa i zemljanih radova na području Osijeka, uglavnom u Retfali (Petefijeva ul., Ul. Bele Bartoka), Donjem gradu (Vukovarska ul., Krstova ul.) i na Zelenom polju (Ul. Olimpije, Ul. Zeleno polje), te u Kopačevu, Aljmašu-Crkvina i Batini-Gradac. U Petefijevoj ulici u Osijeku otkopane su dvije jame s belegiškom, odnosno kostolačkom keramikom.

Tijekom lipnja obavljeno je, također, trinaestodnevno zaštitno iskopavanje u Batini (Baranja) na prapovijesnom i antičkom lokalitetu Gradac, pri izgradnji odašiljača za CRONet. Istražen je manji dio kasnobrončanodobnog naselja s dijelom kuće stradale u požaru i s puno keramičkog materijala grupe Zagreb kulture polja sa žarama.

O istraživanju je J. Šimić objavila prilog u Obavijestima HAD-a.

Na dojavu o nalasku arheoloških predmeta, voditeljica Pododjela, J. Šimić, s referenticom za arheologiju Konzervatorskog odjela u Osijeku, Vesnom Kezunović, posjetila je nalazište Staro Valpovo pokraj Belišća. To je belišćansko odlagalište gradskog otpada smješteno na do sada nepoznatome višeslojnom arheološkom nalazištu, s nalazima starčevačke i sopotske kulture, a vjerojatno i još ponekih prapovijesnih razdoblja. Moguće je da se na istom mjestu nalaze i rimska nekropola i srednjovjekovno groblje. S predstavnicima Grada i Komunalnog poduzeća razgovarano je o mogućnostima zaštite i eventualnom početku istraživanja dostupnog dijela lokaliteta.

NOVE AKVIZICIJE

U Pododjel za prapovijesnu arheologiju je mimo arheoloških istraživanja pristigla i skupina neolitičkih predmeta sopotske kulture s nalazišta Kosatovo pokraj Šaga i Narda, nedaleko Valpova, dar Senada Gradašćevića iz Donjeg Miholjca, kao i mala kamena sjekira-čekić iz okolice Pleternice, dar Steve Ranisavljevića iz Pleternice.

PUBLICIRANJE

J. Šimić je u Osječkom zborniku 26 objavila rad

"Grob skupine s južnotransdanubijskom inkrustiranom keramikom iz Vardarca u Baranji", te prilog o radu Arheološkog odjela u 2000. i 2001. godini.

U Obavijestima HAD-a 3 za 2001. godinu objavila je prilog "Aljmaš-Podunavlje, zaštitno iskopavanje višeslojnog prapovijesnog nalazišta".

U Glasniku slavonskih muzeja 3, u izdanju Muzejskog društva sjeveroistočne Hrvatske, objavljeni su bibliografija J. Šimić i njezin prikaz knjige Hermine Goericke-Lukić, voditeljice Numizmatičkog odjela Muzeja Slavonije, "Sjeveroistočna nekropola rimske Murske", objavljene 2000. godine u izdanju Muzeja Slavonije u Osijeku i Zavoda za znanstveni i umjetnički rad HAZU u Osijeku.

Za Leksikon keltske arheologije u izdanju Akademije znanosti u Beču, J. Šimić napisala je prilog o latenskoj nekropoli i naselju u Osijeku.

OSTALO

S mr. sc. Herminom Goericke Lukić, J. Šimić je obavila stručnu ekspertizu arheološke grade što je policija zaplijenila nekolicini "skupljača" i preprodavača koji su detektorima za metal pretraživali prapovijesno i antičko nalazište Dragojlov brijeg pokraj Kneževih Vinograda u Baranji.

Muzej Slavonije izdao je plakat s metalnim predmetima brončanog doba.

Stručnjaci Instituta za arheologiju u Zagrebu, mr. sc. Marko Dizdar i Darija Ložnjak proučavali su kasno-brončanodobni i latenski materijal u Pododjelu za prapovijesnu arheologiju.

2003. GODINA

TERENSKA ISTRAŽIVANJA I ARHEOLOŠKI NADZOR

Sedma sezona istraživanja prapovijesnog i srednjovjekovnog nalazišta ČEPIN-OVČARA/TURSKO GROBLJE obavljena je od 18.8. do 6.9. uz minimalna sredstva Ministarstva za kulturu Republike Hrvatske i financijsku pomoć Muzeja Slavonije. Završeno je istraživanje neolitičkog horizonta u P SJ i P 2 i ti su prostori zatrpani. U P 4 nastavljeno je istraživanje srednjovjekovnoga groblja (13. - 16. st.). Otkriven je 91 grob, no 17 ih je ostalo neotkopano ili radi nedostatka vremena ili zato što se nalaze ispod temelja zidova. Čak u devetnaest grobova pronađeni su predmeti - u najvećem broju slučajeva to su male brončane dvodijelne kopče za odjeću. Sudeći prema obilju željeznih čavala, većina pokojnika pokopana je u drvenim sanducima.

Tijekom istraživanja obavljena je i najnužnija konzervacija najugroženijeg dijela zidova.

Pododjel za prapovijesnu arheologiju obavio je od 22. 10. do 26. 11. zaštitno istraživanje u Kneževim Vinogradima u Baranji, na mjestu izgradnje sportsko-nastavne dvorane Osnovne škole "Kneževi Vinogradi". Škola se nalazi na neolitičkom lokalitetu - naseljima starčevačke i sopotske kulture, pa je pri istraživanju otkriven rubni dio sopotskog naselja s nekoliko manjih jama i dio starčevačke naseobine sa zemuničnim stambenim objektima i otpadnim jamama.

Među sopotskim nalazima najzanimljiviji su antropomorfnu amuleti u obliku varijante tzv. šestokrakih kalema, od kojih poneki imaju naznačeno lice. Otkriven je i grob koji najvjerojatnije pripada sopotskom horizontu, kao i velika dobro očuvana kupolasta peć.

Starčevački horizont obilovao je raznovrsnim nalazima, među kojima treba izdvojiti nekoliko žrtvenika, zoomorfnu figuricu (patka), nekoliko amuleta itd.

Tijekom rujna intervenirano je pri pronalasku rimskih grobova prilikom rekonstrukcije Hutlerove ulice u Donjem gradu u Osijeku. Otkriveno je pet grobova od kojih su dva, zidana opekom, gotovo potpuno razorena i bez priloga. Jedan od njih istražila je i dokumentirala S. Filipović, voditeljica Pododjela za antičku arheologiju. Treći - grob novorođenčeta ili vrlo male bebe, bio je označen uzdužno prelomljenim opekama i prekriven jednom opekom kao krovom, a sadržavao je keramičku čašu kao prilog.

Još jedan opekom zidan grob sadržavao je novčić 3. stoljeća i pribor za pisanje, tj. dvije šarkama spojene bjelokosne pločice s kopčom za zakopčavanje - tabula cerata.

Otkriven je i paljevinski grob s brojnim sadržajem: keramičkim i staklenim ulomcima, dvjema brončanim aplikacijama i brončanom ručkom, vjerojatno ostacima drvene škrinjice, pojasnom kopčom, te nekoliko neodredivih željeznih i brončanih predmeta. U blizini se nalazilo i spalište s debelim slojevima gari i zapečene zemlje te komadićima izgorjenih kostiju i keramičkih ulomaka.

U 2003. godini započelo je i zaštitno istraživanje u Fakultetskoj ulici u Tvrđi u Osijeku, prilikom uređenja dodatnog prostora za izložbenu dvoranu "Waldinger" u blizini Vodenih vrata. Istraživanje je započelo 12. prosinca, a potrajalo je do 20. siječnja 2004. godine. Obavile su ga J. Šimić, voditeljica Pododjela za prapovijesnu arheologiju i H. Goericke Lukić, voditeljica Numizmatičkog odjela.

Istraživanje je obuhvatilo dio franjevačkog samostana podignutog u prvoj polovini 18. stoljeća i srednjo-

vjekovne, tj. predturske arhitekture - možda dijela sakralnog kompleksa istraživanoga 80.-ih godina 20. st.

Osim navedenih velikih iskopavanja tijekom godine obavljen je i niz manjih zaštitnih zahvata i uviđaja u Osijeku: Zeleno polje (Livadska ul., Sarajevska ul., Travna ul., Tvornica mlijeka u prahu), Retfala (Mlinska ul., Ul. kneza Borne,), Donji grad (Divalentova ul., Cvjetkova ul., Krstova, Splavarska ul.) te Frankopanska i Ul. kralja Petra Svačića.

Najzanimljiviji nalazi potječu iz Ulice kneza Borne: eneolitička i kasnobrončanodobna keramika i iz Cvjetkove ulice u Donjem gradu: dio latenske kuće s keramičkim ulomcima.

U travnju i svibnju rekognoscirana je trasa buduće autoceste Budimpešta-Ploče, tzv. Koridor 5C na dijelu koji prolazi kroz Hrvatsku. J. Šimić bila je uključena u rekognosciranje dijela trase od Beketinaca na jugu do granice s Mađarskom na sjeveru, odnosno područja pod nadležnošću Muzeja Slavonije u Osijeku. Uz nekoliko već poznatih lokaliteta, otkriven je niz prapovijesnih, antičkih i srednjovjekovnih nalazišta koja će biti potrebno istražiti prije početka izgradnje autoceste.

U 2003. godini reambulirani su pojedini prapovijesni lokaliteti: Sarvaš-Gradac, Batina-Gradac, Daljska planina: Kraljevac, Busija, te Vladislavci-Groblje, gdje je otkrivena prapovijesna i srednjovjekovna keramika, Čepin-Selište, srednjovjekovno nalazište na kojemu je sada ustanovljen i neolitički horizont. J. Šimić je posjetila i Zmajevac u Baranji, gdje je na poznatom nalazištu Varhegy zemljanim radovima otkrivena jedna prapovijesna (možda neolitička) jama.

NOVE AKVIZICIJE

Osim nalaza pribavljenih spomenutim iskopavanjima i rekognosciranjima, u Pododjel za prapovijesnu arheologiju dospjeli su i slijedeći predmeti:

- skupine prapovijesnih nalaza površinski prikupljenih na lokalitetima Sveti Đurađ-Ribnjak, Pisak-Gradina kod Viškovaca i Marinovci kod Dalja, Batina-Grovišće i iz Vinkovačkih Banovaca, dar Senada Gradaševića iz Donjeg Miholjca,
- skupina keramičkih ulomaka i vrh brončanog koplja iz Sarvaša-Gradac, otkup od Davida Pešuta i Mirka Drčeca, učenika iz Sarvaša,
- skupina neolitičkih keramičkih ulomaka, površin-

skih nalaza, iz Kešinaca, dar Andrije Lovasa iz Kešinaca,

- prapovijesni i srednjovjekovni keramički ulomci, površinski nalazi, iz Vladislavaca-Novo groblje, dar Davora Kiša iz Vladislavaca,
- neolitički nalazi i dio ljudske lubanje prikupljeni u Kneževim Vinogradima kod Osnovne škole i Rekreacijskog centra pri raznim zemljenim radovima (bez znanja arheologa), dar Ljubisava Milinkovića, umirovljenog ravnatelja Osnovne škole,
- prapovijesni i noviji keramički ulomci iz Petefijeve ulice u Retfali, dar Valerije Halec iz Osijeka,
- dio obrađenog jelenskog roga nađen u Dravi nedaleko rimskog mosta na baranjskoj strani, dar dr. Jozsefa Mikuske iz Kopačeva.

PUBLICIRANJE

Voditeljica Pododjela za prapovijesnu arheologiju, J. Šimić, objavila je članak "Zaštitno sondiranje na prapovijesnom nalazištu Batina-Gradac" u Obavijestima HAD-a 1 za 2003. godinu.

U istim je Obavijestima objavljen i njezin prikaz radova s arheološkom tematikom u Osječkom zborniku 26.

OSTALO

Kamene sjekire s nalazišta u Samatovcima, Čepinu-Ovčara/Tursko groblje i Osijeku-Filipovica/Hermanov vinograd, poslone su u Arheološki muzej u Zagrebu na analizu kamena.

Nekoliko brončanih predmeta iz kasnobrončanodobne ostave Poljanci posuđeno je Ž. Škoberne iz Muzeja grada Zagreba radi obrade u sklopu projekta "Prapovijesno obrambeno oružje u Hrvatskoj".

Dr. sc. Nives Majnarić Pandžić s Filozofskog fakulteta u Zagrebu radila je na latenskim nalazima iz Baranje, a K. Kalkenhoff iz Haltema, Njemačka, obradila je ulomke brončanog posuđa iz ostave Poljanci.

Dr. sc. Jasna Šimić
voditeljica Arheološkog odjela

Sl. 1. Rekognosciranje trase buduće autoceste Budimpešta - Ploče (Koridor 5C): novootkriveno prapovijesno i antičko nalazište Krčevine-Selska bara kod Jagodnjaka. Snimila J. Šimić

Sl. 2. Rimski grob, Osijek, Hutlerova ulica. Snimila J. Šimić

Sl. 3. Kneževi Vinogradi - Osnovna škola: neolitički grob. Snimila J. Šimić

Sl. 4. Kneževi Vinogradi - Osnovna škola: neolitička peć sopotske kulture. Snimila J. Šimić

Sl. 5. Čepin - Ovčara/Tursko groblje: neolitička (sopotska) jama 46/47 u prostoriji 2 (P2). Snimila J. Šimić

Sl. 7. Čepin - Ovčara/Tursko groblje: pogled na dio srednjovjekovnoga groblja u prostoriji 4 (P4). Snimila J. Šimić

Sl. 6. Čepin - Ovčara/Tursko groblje: iskopavanje srednjovjekovnih grobova u prostoriji 4 (P4). Snimila J. Šimić